

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

спиратися на комунікативний підхід до навчання мови. Використання інтерактивних методів, інноваційних технологій та комунікативні задачі, реалізовані шляхом організації спільної діяльності вчителя та учнів, дають вражаючий розвивальний ефект. У такій формі уроки якнайкраще втілюють зміст методів та форм навчання, виховання чіткого нормування часу, зусиль учнів і вчителя. Методично обґрунтований процес досягнення запланованих педагогічних результатів, який включає формування знань і вмінь учнів, розкриття особливим чином наповненого змісту уроку – у поєднанні наукової організації праці учнів і вчителя, – це і є педагогічна технологія та оптимізація навчання учнів іноземній мові.

Тож, атмосфера, у якій відбуваються уроки, має бути максимально сприятливою для навчання. Не бійтеся заспівати, пожартувати, посміятися! При цьому раціонально використовуйте кожну хвилину уроку. Діти повинні чути англійську мову, яка звучить у нормальному темпі, і самі говорять якомога більше. Розмовляти мовою, а не про мову. Нехай вплітаються в малюнок уроку висловлювання, побажання, пропозиції, твердження, описи слайдів, пісні, сценки з костюмами й масками, жарти та сміх дітей, мовленнєві ігри, розгадування кросвордів, написання детективних історій, прогнозів погоди, планування міст майбутнього, розповіді про уявні та реальні події, а діяльнісний підхід слугуватиме створенню атмосфери уроку, яка повністю захопить учнів та вчителя.

Література:

1. Жарська В. Let's Sing Songs // Англійська мова в початковій школі. – 2006. – № 1. – С. 14.
2. Московка І. С. Пісні на уроках англійської мови // Англійська мова та література. – 2006. – № 10.
3. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 1 – 4 класи. – К.: Вид. дім «Освіта», 2012.
4. Савченко І. П. Вірші та пісні на уроках англійської мови в початкових класах // Англійська мова та література – 2004. – № 1. – 14 с.
5. Beall P. C., Nipp S. H. Wee Sing; Copyright. – New York: Price Stern Sloan, 2002.

Горобець А. Я. *

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ДІЛОВИХ ІГОР ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ СВІТУ»

У статті визначено й лаконічно розкрито основні складові методики здійснення ділової гри при викладанні курсу «Економічна і соціальна географія світу».

* © **Горобець А. Я.**

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Сучасне суспільство вимагає від школи підготовки підрос-таючого покоління, яке здатне самостійно вирішувати життєво важливі питання, бути соціально активними, осмислювати події, критично мислити, використовувати шкільні знання для розв'язання реальних проблем. У Державній національній програмі «Освіта» відзначається: «Загальна середня освіта повинна забезпечувати продовження всебічного розвитку дитини як цілісної особистості» [4].

Незважаючи на те, що в сучасній школі заявляється багато різноманітних форм організації навчальної діяльності, все ж таки головним залишається урок. Але з плином часу оновлюється зміст і мета освіти, тому й урок постійно трансформується, удосконалюється, урізноманітнюється. Уроки, мета, зміст і форма проведення яких не вкладаються в класичні канони, безумовно, сприяють зацікавленості учнів, розвитку їх особистісних якостей, допомагають краще засвоїти навчальний матеріал. Такі уроки піднімають настрій, викликають позитивні емоції, пов'язані з радістю творчості та співпраці. Тільки у відкритій, творчій атмосфері можна виховати справжню особистість, адекватну вимогам сучасного суспільства.

Процес реформування освіти в Україні часто зводиться до спроб введення нового змісту в рамки старої системи, проблеми якої автоматично переносяться на сучасний розвиток школи. На даному етапі розвитку освіти постає проблема вдосконалення форм, методів та засобів організації процесу навчання, знаходження відповіді на запитання: як створити умови для розвитку та самореалізації особистості в процесі навчання? Як, залишаючись в рамках класно-урочної системи підвищити ефект навчального процесу, досягти ефективності навчального процесу, досягти високого інтелектуального розвитку учнів, забезпечити оволодіння ними навичками саморозвитку особистості. Досягти цього можна, використовуючи сучасні інноваційні технології, зокрема ігрової діяльності.

Одним із видів ігрової діяльності є ділова гра. Вона є тим дидактичним засобом, який інтенсифікує процес навчання й тісно пов'язує його з практичною діяльністю. Ділові ігри дають змогу «задати навчання предметний та соціальний контексти діяльності і тим самим змоделювати більш адекватні, порівняно з традиційним навчанням, умови формування особистості» [1]. Особливо це стосується економічної і соціальної географії, яка завершує формування географічних знань, умінь та навичок в учнів загальноосвітньої школи.

Ігрові технології навчання дають можливість використати всі рівні засвоєння географічних знань: від репродуктивної діяльності через перетворювальну до головної мети – творчо-пошукової діяльності. Творчо-пошукова діяльність виявляється більш ефективною, коли їй передую відтворювальна та перетворювальна діяльність, у ході якої учні засвоюють прийоми навчання.

У вивченні шкільного курсу «Економічна і соціальна географія світу» часто має місце слабка спрямованість знань на само-

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

освітню, самоаналітичну, пізнавальну діяльність; пасивність у сфері самоосвітньої діяльності через відсутність відповідних мотивів самовдосконалення, недостатній рівень дидактико-технологічних знань.

Ділова гра – модель навчального процесу та задіяних у ньому суб'єктів, що базується на спонуканні слухачів до таких розумових операцій, як інтерпретація, побудова висновків і узагальнень.

Ділові ігри роблять старшокласників учасниками тієї проблеми, що вивчається. Переваги застосування ігор при вивченні курсу «Економічна і соціальна географія світу» полягають у:

1) відображенні конкретних професійних ситуацій, які можуть виникати в майбутній виробничій діяльності учнів;

2) обміні науковою інформацією, організованому у формі мультитологу;

3) культивуванні правил особистісного спілкування у середовищі гравців;

4) поєднанні психологічних, технічних, технологічних моментів у процесі академічної комунікації;

5) вихованні творчого стилю мислення гравців, протилежного технократичному;

6) сприянні гуманізації та гуманітаризації навчального процесу, засвоєння гуманітарних знань [3; 5].

Разом з тим встановлено, що в умовах традиційного навчання рівень сформованості соціально-економічних понять в учнів є недостатнім для успішного вивчення шкільного курсу «Економічна і соціальна географія світу». Основною причиною є те, що соціально-економічні поняття формуються без урахування психолого-педагогічних умов та критеріїв відбору соціально-економічного матеріалу до кожного конкретного уроку.

Зупинимося на найважливіших психолого-педагогічних аспектах, які можуть бути використані на уроках економічної і соціальної географії світу в процесі ігрової діяльності.

По-перше, гра – це могутній стимул у навчанні, різнобічна й сильна мотивація. У грі набагато активніше й швидше формується й підвищується пізнавальний інтерес, тому що людині подобається грати (це обумовлено самою природою людини) і мотивів у грі значно більше, ніж у звичайній навчальній діяльності. Під час гри дитина має змогу реалізувати свої потенційні можливості, отримати вищу оцінку, проявити свої якості перед однолітками, вирішити свої комунікативні проблеми тощо.

По-друге, у грі активізуються психічні процеси учасників ігрової діяльності: увага, уява, пам'ять, уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки тощо.

По-третє, гра емоційна за своєю природою, вона дає змогу залучити до активної співпраці кожного, це форма, яка протистоїть пасивному слуханню або читанню.

По-четверте, у грі чудово реалізується прагнення підлітків посперечатися, позмагатися, інтерес до перевтілень та імпровізацій. Підліткам подобається брати участь у колективних формах роботи, які ґрунтуються на спільних діях, змаганнях або

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

ігровій ситуації, різноманітності видів діяльності, швидкому темпі роботи. Їх вирізняє тяга до нового, незвичайного; до всього, що живить уяву, бажання зміцнити свої позиції в колективі [2; 10; 11].

За Л. Виготським унікальна особливість географічної ділової гри в тому, що вона дає можливість розширити межі особистого життя учня, уявити те, що вона не бачила, може відчувати з чужої розповіді те, чого в її безпосередньому досвіді не було [9].

У пізнавальній географічній грі закріплюються вміння застосовувати набуті раніше знання, удосконалюються навички користування довідковою, статистичною, науково-популярною літературою. А головне – під час гри школярі одержують нові знання, отримуючи при цьому задоволення.

Мета географічних ігор, насамперед, навчальна: закріпити навички читання карти, уміння використовувати набуті знання, різноманітну додаткову інформацію, викликати інтерес до предмета, бажання пізнати більше. Їх можна організувати і на початку уроку для активізації уваги учнів, і в кінці – для закріплення вивченого матеріалу й зняття напруги після складної класної роботи.

Географічна ділова гра створює особливі умови, за яких може здійснюватися самостійний пошук знань. У ній криється величезний виховний потенціал. Усі ігри прямо або опосередковано допомагають досягти освітніх цілей за рахунок цікавої діяльності учнів з навчальним матеріалом, емоційного сприйняття матеріалу, безпосередньої, живої участі в ньому, можливості різнобічного сприйняття економічної і соціальної географії світу.

Однак, поряд із позитивними аспектами застосування ділових ігор для навчання, необхідно враховувати й обмеження при їх використанні, оскільки ділова гра, як і будь-яка інша інтерактивна технологія, має як переваги, так і недоліки (табл. 1).

Особливе місце у педагогічній літературі займає проблема етапів підготовки та проведення ділових ігор.

Основні правила (умови), якими повинен керуватися педагог при проведенні ділових ігор, сформулювали Л. Костевич та А. Лапко [7]:

1. Повне занурення учасників ділової гри у проблематику ситуації, що моделюється в грі. Це правило означає, що учасники ділової гри протягом усього часу її проведення повинні займатися вивченням і аналізом тільки тих питань, які стосуються цієї гри.

2. Поступове залучення учасників ділової гри в експериментальну ситуацію. Суть цього правила полягає в тому, що всі основні відомості про проблему, яка розглядається в грі, гравці отримують не до початку, а в процесі ігрової діяльності.

3. Рівномірне навантаження. Дотримання цього правила забезпечує підвищення технологічності, або, як іноді висловлюються, зацікавленість діловою грою.

4. Правдивість експериментальної ситуації.

При реалізації правила правдивості доцільно:

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

- заохочувати виготовлення учасниками гри псевдореальних документів, які відображають їхню ігрову діяльність (службові записки, заяви, розпорядження тощо);
- дії в кожній ситуації оформлювати у вигляді відповідних псевдореальних документів (наказ директора, витяг із протоколу тощо);
- забезпечувати учасників гри положеннями про ігрові підрозділи й посадовими інструкціями, наближеними за формою до реальних документів [7].

Таблиця 1

Переваги та недоліки ділових ігор [6; 13]

<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
Ділові ігри зміщують акцент із «системи знань» на «систему формування навичок, умінь, способів поведінки, відношень, прийомів творчості» тобто на значущу для конкретної професії діяльність.	Відсутність теорії і методики опрацьованого ігрового змісту професійної діяльності, що моделюється у грі, призводить до того, що більшість розроблених ігор є грами лише за назвою, оскільки в них немає власної ігрової основи.
Імітація діяльності здійснюється в реальному навчальному процесі. Учасник гри аналізує, відбирає вихідні дані, ставить і розв'язує задачі реального часу.	Учасники ділових ігор знаходяться в умовах уявної ситуації, виконують умовні (ігрові) дії. У такій ситуації їхня поведінка ефективна в тому випадку, коли вони добре володіють змістом і специфікою реальної діяльності.
Існує безліч методичних розробок із ділових ігор. Отже, творчий викладач завжди знайде відповідну розробку для свого заняття.	Кожен автор виробляє свої власні принципи її конструювання та опису. У більшості випадків такі розробки взагалі неможливо використовувати, і вони залишаються без потреби
Ділові ігри є колективним методом навчання та організаційного розвитку персоналу, за допомогою якого формуються навички співробітництва під час прийняття рішень у групі і при аналізі або критиці рішень інших груп.	У грі може виникнути конфлікт не лише думок, але й інтересів; недостатній рівень комунікативної компетентності може призвести до виникнення серйозних інцидентів, що можуть перерости у конфліктну ситуацію.

Для реалізації ділової гри вчитель повинен ознайомити учнів з особливостями організації й проведення ділової гри, установити порядок розв'язання проблем відповідно до варіанту і правил гри; визначити характер ділової гри – за рівнем складності самої гри (кількість учасників, тривалість у часі, складність самої задачі), за ступенем проблемності розв'язуваної задачі (протиборство учасників, конфліктність ситуації), за ступенем імпровізації учасників гри (від жорсткого обмеження дій до вільної імпровізації); визначити проблематику (мету гри); організувати процес розв'язання проблеми (індивідуальний і груповий) [8].

Обговорення й підбиття підсумків ділової гри викладачем або журі ґрунтується на критеріях оцінки ефективності навчально-ігрової діяльності її учасників. Одночасно із цим учні

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

підбивають підсумки своєї індивідуальної навчально-ігрової діяльності, діяльності груп – своєї і суперників, аналізують хід гри та її результати.

Викладач, визначаючи місце гри в навчальному процесі, з'ясовує, з яким класом, при вивченні якої теми проводити ту чи іншу ділову гру.

Основні цілі ділових ігор повинні відповідати навчальним цілям заняття, на якому проводиться гра. Ділова гра може бути використана при актуалізації попередніх знань, засвоєнні нових понять і способів дій, формуванні вмінь та навичок, що дає змогу виділити активізуючі, формуючі й узагальнюючі види ігор. При цьому цілі гри повинні бути сформульовані належним чином і служити орієнтиром викладачеві та учасникам гри.

Основними критеріями оцінювання ефективності ділової гри можуть бути такі: досягнення цілей процесу навчання, до якого включена ділова гра; наявність високих показників навчальної діяльності (кількісних і якісних); досягнення високого рівня реалізації самої гри; оптимальний (економний, інтенсивний, продуктивний і результативний) характер ділової гри порівняно з іншими методами, формами й засобами навчання; наявність у ділової педагогічної гри відмінних від інших форм та методів навчання можливостей, що дають змогу формувати ті знання, уміння й професійні риси, які не можуть відпрацьовуватися іншими методами та формами навчання (винятковість і неза-мінність ділової гри в окремих випадках); оптимальне поєднання ділової педагогічної гри з іншими методами, формами й засобами навчання; експертна оцінка ділової педагогічної гри [1; 12].

Отже, завдяки використанню ділових ігор у курсі «економічна і соціальна географія світу» стає оптимальним, продуктивнішим процес закріплення та вдосконалення основних географічних компетенцій у старшокласників:

- системи знань про територіальну організацію світового господарства на сучасному етапі розвитку суспільства, про світовий географічний простір та загальнопланетарні процеси його розвитку, про розуміння географічних аспектів найважливіших сучасних глобальних проблем людства;

- системи поглядів на світ через знання про становлення і соціальний розвиток окремих країн світу, їх етнокультурне різноманіття; місце та роль України в сучасній Європі та світі;

- культури читання географічних карт;

- пошукових, науково-дослідницьких, креативних, практично-самостійних умінь та навичок;

- знань топонімічного матеріалу як рідного краю, так і світу.

Література:

1. Воровка М. І. Організація та проведення ділових дидактичних ігор / М. І. Воровка. – Запоріжжя, 2006. – 58 с.
2. Горобець А. Психологія педагогічні аспекти використання ділових ігор під час вивчення курсу «економічна і соціальна географія

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

- світу» / А. Горобець // Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової інтернет-конференції «Нові виміри сучасного світу». – Мелітополь: МДПУ, 2010. – С. 45-46.
3. Горобець А. Ділова гра як інноваційний метод викладання курсу «економічна і соціальна географія світу» / А. Горобець // Збірник статей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених «Географічна освіта і національна самосвідомість: актуальні проблеми їх формування». – Донецьк: ДІСО, 2011. – С. 8-10.
 4. Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття». – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
 5. Довгань Г. Д. Інтерактивні технології на уроках географії / Г. Д. Довгань. – Х.: Основа, 2005. – 103 с.
 6. Ильин Е. Мотивация и мотивы / Е. Ильин – Спб.: Питер, 2003. – 512 с.
 7. Костевич Л. С. Теория игр / Л. С. Костевич, А. А. Лапко. – М.:, 1981. – 187 с.
 8. Пидкасистый П. И. Технология игры в обучении и развитии: учеб. пособ. / П. И. Пидкасистый. – М.: Российское педагогическое агентство, 1996. – 272 с.
 9. Пушкарьова А. Географічні ігри та розваги / А. Пушкарьова // географія та основи економіки в школі. – 2003. – № 5. – с. 30-31.
 10. Родич О. Гра як активна форма навчання на уроках географії / О. Родич // Географія та основи економіки в школі. – 2010. – № 6. – С. 8.
 11. Стойкова М. Ігри на уроках географії / м. Стойкова // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2008. – № 17-18. – С. 22-28.
 12. Хлебнікова Т. М. Ділова гра як метод активного навчання педагога / Т. М. Хлебнікова. – Х.: Видавнича група «Основа», 2003. – 80 с.
 13. Эльконин д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1978. – 304 с.

Григор'єва О. В.*

МЕТОД ЗРАЗКІВ І ТАБЛИЦЬ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З ПИСЬМА АНГЛІЙСЬКОЮ

Стаття містить опис досвіду використання методу зразків та таблиць з метою підготовки випускників до успішного складання ЗНО та інших екзаменів з іноземної мови. Авторка статті описує механізм використання письмових автентичних мовленнєвих зразків для складання схем, таблиць та опорних конспектів у процесі підготовки до екзамену, а також використання цих таблиць для написання учнями екзаменаційних завдань. Метод зразків та таблиць в авторській інтерпретації поєднує науковість та творчий підхід до викладання іноземної мови.

A considerable span of time has passed since our students were first made to sit Outer Independent Assessment Exams (OIAE). We can claim now that we, the educators, have gained experience in teaching our students successful writing in these exams. Still, the questions about 'how to write' and 'what to write' remain exceedingly relevant, especially with less experienced teachers in case they lack authentic educational sources.

* **© Григор'єва О. В.**